

УДК 339.924

Нагорняк І. М.,

аспірант кафедри країнознавства, Інститут міжнародних відносин, Київський національний університет ім. Тараса Шевченка (Україна, Київ),
nagornyakivan@gmail.com

Трудова міграція громадян країн Східного партнерства до ЄС

Досліджуються тенденції трудової міграції громадян країн Східного партнерства до ЄС після надання їм можливості безвізового в'їзду на територію країн Шенгенської зони. Простежено види зайнятості трудових мігрантів у країнах ЄС, а також тенденції останніх років. Аналізується вплив трудової міграції на демографічний стан та економіку країн Східного партнерства.

Ключові слова: міграція, трудова міграція, Східне партнерство, ЄС, безвізовий режим.

Трудова міграція з більшості країн Східного партнерства набрала обертів в кінці 1990-х років і швидко росла протягом 2000-х років. Багато з трудових мігрантів живуть і працюють у країнах ЄС нерегулярно, тому немає повних даних про кількість таких мігрантів. Однак, українські та зарубіжні вчені досить детально аналізують причини, тенденції та наслідки трудової міграції з країн Східного партнерства. Серед них варто виділити Л. Барбоне, М. Віхрова, К. Зіммермана, М. Каганець, Л. Курекову, К. Кравчука та інших.

Незважаючи на те, що надання безвізового режиму громадянам країн Східного партнерства не передбачає їхнього доступу до працевлаштування на території ЄС, у 2014 році було зроблено дослідження щодо можливого впливу трудової міграції з країн Східного партнерства у разі надання їм такої можливості.

На основі аналізу підприємств, що відправляють працівників на роботу в країни ЄС, дослідники показали, що станом на кінець 2014 року в ЄС переїхало близько 850 тисяч мігрантів з країн Східного партнерства, найбільша група з України. Близько 2,1 мільйона громадян Східного партнерства мігрували до Росії або інших країн [1, с. 11].

Як показує дослідження, трудова міграція більш поширена в Молдові, Грузії, Вірменії та Україні, ніж в багатому нафтою Азербайджані, а також Білорусі. У Молдові міграція була багато в чому обумовлена погіршенням рівня зайнятості та можливостей отримання доходів у сільській місцевості. Тоді як, швидко зростаючий нафтовий сектор в Азербайджані а міські центри в Білорусі привернули велику кількість внутрішніх мігрантів.

Окрім того, на думку вчених, існує різкий контраст між Грузією, Молдовою і Україною, з одного боку, і Вірменією, Азербайджаном і Білоруссю з іншого щодо статі та країни призначення мігрантів. «Чоловіки становлять більшість мігрантів всюди, однак їх частка коливається від 57% до 66% в Грузії, Молдові та Україні, в порівнянні з 78–88% в інших країнах. При цьому, Росія стала домом для 40% грузинських мігрантів, 64% молдаван, і 47% українців, тоді як представленість інших країн вища: 74% вірменських мігрантів, 77% азербайджанців, і 90% білорусів. Детальний аналіз на рівні країни показує, що гендерні відмінності і відмінності в країнах призначення вказують на те, що в Європейському Союзі знаходиться значне число жінок-мігрантів з Грузії, Молдови та України» [1, с. 12].

Структура зайнятості мігрантів з країн Східного партнерства варіюються від низькокваліфікованої ручної праці, особливо в будівельній та сільськогосподарській галузях, до надання довгострокового догляду за пенсіонерами в країнах ЄС.

Мігранти з країн Східного партнерства утворюють групу іммігрантів, які прибули пізніше за інших, і їх система міграції всередині приймаючих країн виявляє вплив мігрантських мереж. Розподіл по менш кваліфікованих секторах і професіях мігрантів з країн СхП відбувається, незважаючи на те, що вони зазвичай молодші і освіченіші інших груп (як уродженців країни, так і інших іммігрантів), адже велика частка мігрантів з країн Східного партнерства має освіту за технічним та інженерними спеціальностями, але лише невелика частина, працює в висококваліфікованих секторах (наприклад, в сфері фінансових послуг в Великобританії або в IT-індустрії в Польщі).

Перед запровадженням безвізового режиму з країнами Східного партнерства було зроблено декілька досить об'ємних досліджень, які дали оцінку міграційним тенденціям та виділили декілька можливих змін у найближчі роки.

Зокрема, в рамках проекту Вишеградського фонду «Прогноз міграції між ЄС, Вишеградською четвіркою та країнами Східної Європи: наслідки скасування візового режиму» аналітичні інституції з України, Чехії, Словаччини, Угорщини, Білорусі, Польщі та Молдови дослідили можливий вплив безвізового режиму з Україною, Молдовою та Білоруссю [2]. Дане дослідження показало, що станом на 2014 рік кількість мігрантів з країн Східної Європи в ЄС можна оцінити в 1 млн. громадян України, 100–150 тис. громадян Білорусі та 200–300 тис. громадян Молдови. У випадку українців, білорусів та молдаван в країнах Вишеградської четвірки частку нелегальної міграції оцінюють в межах 20–40% сукупної кількості мігрантів з цих країн.

Однак варто відмітити, що ці показники досить змінилися у 2015 та 2016 роках. Згідно з даними Євростату, останніми роками завдяки війні та євроінтеграції українці дедалі частіше обирають Європейський Союз. У 2013-му вперше оформили дозвіл на перебування в країнах ЄС 236 тис. українців, у 2015-му – вже 493 тис., а протягом 2016-го – 589 тис., тобто близько 18% загальної кількості виданих дозволів. Для порівняння: на сирийців у 2016-му припадало лише 348 тис. дозволів [3]. За даними Держстату, у 2015–2017 роках з України виїхало 1,303 млн. працівників. Найбільша група трудових мігрантів – понад чверть – люди у віці 40–49 років. Понад третина з тих, хто вирішив працювати за кордоном, це люди із професійно-технічною освітою [4].

При цьому, структури зайнятості мігрантів з країн Східного партнерства варіюються від низькокваліфікованої ручної праці, особливо в будівельній та сільськогосподарській галузях, до надання довгострокового догляду за пенсіонерами в країнах ЄС, що є низько чи в кращому випадку середньо оплачуваною працею. Для прикладу, заданими опитування соціологічної групи «Рейтинг», 77% українців у Польщі переважно виконували фізичну роботу, 16% – працювали у сфері послуг, 3% – мали працю, пов'язану із інтелектуальною діяльністю, і лише 1% працювали на керівних посадах [5].

Якщо говорити про аналіз впливу міграції на економіку країн Східного партнерства, то в довгостроковій перспективі ця тенденція має низку негативних наслідків. Оскільки, незважаючи на прихід іноземної валюти за рахунок мігрантів, ці країни втрачають величезний потенціал для росту.

Для прикладу в Україні, аналітик Інституту економічних досліджень та політичних консультацій К. Кравчук, зіставивши результати власного обстеження домогосподарств України зі статистичними та соціологічними даними, отриманими у ЄС та в Росії, робить висновок, що чисельність трудових мігрантів з України можна оцінити у 1,5–2 млн. осіб (4,3–5,8% населення країни у віці 15–70 років, або 6,8–9,1% економічно активного населення). При цьому, доходи мігрантів, що надходять до України, становлять від 6 до 10 млрд. дол. США на рік, або 4,0–6,5% ВВП. При цьому, внесок міграції у зростання ВВП є невеликим. «Враховуючи оцінки граничної схильності до споживання та схильності до придбання імпортованих товарів і послуг, внесок міграції грошових переказів у ВВП України можна оцінити у розмірі від 2,1% до 4,0%. Ця оцінка не враховує вплив грошових переказів на збільшення інвестицій, а також наслідки скорочення пропозиції робочої сили на внутрішньому ринку, вплив яких можна оцінити як незначний. Основний ефект міграції – зменшення рівня бідності в Україні. Як висновок, зовнішню трудову міграцію в Україні недоцільно розглядати як інструмент прискорення економічного розвитку» [6, с. 14].

Масова еміграція у поєднанні з погіршенням демографічної ситуації в Молдові має досить сильний негативний вплив на економіку країни. За даними Національного управління статистики частка людей працездатного віку у загальній кількості населення знизилася з 45% до 33% за період з 2003 по 2013 рр. Як результат, трудові ресурси скорочуються, а підприємці і державні органи влади скаржаться на брак молодих працівників [7]. На думку К. Клауса, при збереженні такої тенденції дефіцит робочої сили може перешкоджати розвитку молдовської економіки і викликати значне скорочення обсягу іноземних інвестицій і параліч державного апарату, якому бракуватиме необхідних людських ресурсів для ефективної роботи [2, с. 143]. Через відтік працездатного населення очевидним є також негативний вплив міграції на молдовську пенсійну систему.

Варто також звернути увагу на прогноз Віденського інституту демографії (Vienna Institute of Demography), згідно з яким на 2015 рік в Молдові жили 3 млн осіб. За його ж даними, до 2050 року населення країни зменшиться до 1,7 млн. осіб, тобто на 42,7%, з них на 31,4% за рахунок міграції. За цим показником Молдова утримує перше місце в регіоні ЄС + СНД [8]. Щодо інших країн Східного партнерства, то прогнози Інституту на 2050 рік також не є позитивними. Так, населення України зменшиться на 19,3% однак вплив міграції на цей показник є практично нульовим, оскільки основними причинами виділяють соціально-економічну політику. Подібна ситуація в Білорусі, де населення скоротиться на 14% практично без впливу міграції. У Грузії передбачається скорочення населення на 17%, при цьому міграція складатиме 13% від цієї цифри. У

Вірменії скорочення населення досягне 5%, при цьому роль міграції вираховується близько 3%. І тільки в Азербайджані очікується позитивний демографічний показник із ростом кількості населення на 17,1%, при цьому близько 2,5% з цієї цифри буде внаслідок притоку мігрантів.

За підсумками 2016 року молдавські мігранти перевели в країну \$ 1,079 млрд. За даними дослідження Світового банку, в 2016 році 21,7% молдавського ВВП забезпечували перекази від мігрантів, що ставить Молдову на сьоме місце в світі по забезпеченню ВВП грошовими переказами. Серед країн Східного партнерства велику залежність показників ВВП від грошових переказів демонструють також Вірменія (11,3%) та Грузія (10,3%) [9, с. 23].

Короткострокова і циркулярна еміграція може бути корисною для молдовського суспільства. Тим не менш, її безпосередній вплив на стан економіки країни є відносно невеликим, якщо враховувати можливість постійної міграції.

У свою чергу, заощадження, накопичені довгостроковими мігрантами, які оселилися за кордоном, можуть відкрити великі перспективи економік країн Східного партнерства. Для прикладу, за даними на 2013 рік 37% доходів, отриманих цією групою емігрантів, зберігається за межами країни. За оцінками опитування Nexus Молдова в грошовому еквіваленті ця частка може дорівнювати 1,6 млрд. євро. Якщо вдасться схилити мігрантів інвестувати принаймні частину цієї суми в їх рідну країну, це дасть серйозний стимул молдовській економіці [2, с. 160].

Отже, як показують дослідження, тенденція міграції з країн Східного партнерства, що спостерігається останніми роками, навряд зможе стати проблемою для Спільної міграційної політики ЄС, у порівнянні з викликами, що приходять з країн Близького Сходу та Африки.

Нелегальна міграція залишається на низькому рівні. Навіть після скасування візового режиму на короткострокові поїздки для громадян України, Молдови та Грузії не сталося значного росту показників порушення режиму перебування на території ЄС.

Велика частина мігрантів з країн Східного партнерства знаходять роботу в країнах Центрально-Східної Європи при цьому, вони працюють на низькооплачуваній роботі, яка потребує фізичних зусиль. Дуже невелика кількість мігрантів з країн СхП знаходить роботу, що потребує інтелектуальних зусиль при тому, що більшість з них мають вищу професійну освіту.

Трудова міграція приносить досить невелику користь для країн СхП незважаючи на те, що перекази коштів від мігрантів є чи не найбільшим джерелом приходу іноземної валюти в ці країни, що робить трудових мігрантів найбільшими «інвесторами» цих країн. При цьому, показники країн Східного партнерства є досить неоднорідними, якщо для громадян Молдови, Грузії та України основними країнами трудової міграції є члени ЄС, то для громадян Білорусі основною країною для працевлаштування за кордоном є Росія. Зовсім інша ситуація в Азербайджані, трудова міграція з цієї країни є на досить низькому рівні, при цьому це єдина країна Східного партнерства, що матиме позитивні демографічні показники у середньо та довгостроковій перспективі.

Дослідження не враховують сценаріїв потенційної дестабілізації регіону через «розморозження» наявних конфліктів та повномасштабної агресії з боку Російської Федерації, що може стати джерелом великої кількості біженців з цих країн в ЄС. Однак, ЄС превентивно створив механізм призупинення безвізового режиму з країнами Східного партнерства та інвестувавши значні кошти у прикордонну інфраструктуру для того щоби мати важелі управління при виникненні подібних тенденцій.

Список використаних джерел

1. Barbone L., Kahanec M., Kureková L., Zimmermann K. F. / Migration from the Eastern Partnership Countries to the European Union – Options for a Better Future / L. Barbone, M. Kahanec, L. Kureková, K. F. Zimmermann // IZA Research Report, April 2013. – P.55.
2. Центр східних досліджень / «Прогноз міграції між ЄС, Вишеградською четвіркою та країнами Східної Європи: наслідки скасування візового режиму». – Варшава, 2014. – С.184. – http://www.ier.com.ua/files/Projects/2013/visegrad_b/210x297_184pp_IER_Research_v3.pdf
3. Віхров М. Як впливає на Україну трудова міграція, Український Тиждень, 3 січня 2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/Society/206352>.
4. Зануда А. Робсила: як впливає на економіку України трудова міграція/ А. Зануда // BBC Україна, 26.03.2018. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bbc.com/ukrainian/features-43485101>.
5. Соціологічна група «Рейтинг» / Робота в Польщі: думки заробітчанин [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bit.ly/2pOH623>.
6. Кравчук К. Трудова міграція як фактор економічного зростання в Україні / К. Кравчук // Аналітична записка М3/2014 / Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. 2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ier.com.ua/files/publications/Policy_Briefing_Series/PB_M3_2014_ukr.pdf.
7. Оніла О. Кадровий дефіцит / О. Оніла // BusinessClass. – №85. – 2013. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.businessclass.md/HR/Kadrovii_deficit/.
8. Vienna Institute of Demography (VID) and International Institute for Applied Systems Analysis (IIASA), European Demographic Datasheet 2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.populationeurope.org/data>.
9. Migration and Development Brief, Migration and Remittances: Recent Developments and Outlook Special Topic: Global Compact on Migration, April 2017. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pubdocs.worldbank.org/en/992371492706371662/MigrationandDevelopmentBrief27.pdf>.

References

1. Barbone L., Kahanec M., Kureková L., Zimmermann K. F. / Migration from the Eastern Partnership Countries to the European Union – Options for a Better Future / L. Barbone, M. Kahanec, L. Kureková, K. F. Zimmermann // IZA Research Report, April 2013. – P.55.
2. Tsentr skhidnykh doslidzhen / «Prohnoz mihratsii mizh YeS, Vyshegradskoiu chetvirkoiu ta krainamy Skhidnoi Yevropy: naslidky skasuvannia vizovoho rezhymu». – Varshava, 2014. – S.184. – http://www.ier.com.ua/files/Projects/2013/visegrad_b/210x297_184pp_IER_Research_v3.pdf
3. Vikhrov M. Yak vplyvaie na Ukrainu trudova mihratsiia, Ukrain-skyi Tyzhden, 3 sichnia 2018 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://tyzhden.ua/Society/206352>.
4. Zanuda A. Robsyla: yak vplyvaie na ekonomiku Ukrainy trudova mihratsiia / A. Zanuda // VVS Ukraina, 26.03.2018. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.bbc.com/ukrainian/features-43485101>.
5. Sotsiolohichna hrupa «Reitynh» / Robota v Polshchi: dumky zarobitchan [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://bit.ly/2pOH623>.
6. Kravchuk K. Trudova mihratsiia yak faktor ekonomichnoho zrostantia v Ukraini / K. Kravchuk // Analitichna zapyska M3/2014 / Instytut ekonomichnykh doslidzhen ta politychnykh konsultatsii. 2014. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.ier.com.ua/files/publications/Policy_Briefing_Series/PB_M3_2014_ukr.pdf.

7. Onyla O. Kadrovii defytsyt / O. Onyla // BusinessClass. – №85. – 2013. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.businessclass.md/HR/Kadrovii_deficit/.

8. Vienna Institute of Demography (VID) and International Institute for Applied Systems Analysis (IIASA), European Demographic Datasheet 2016. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.populationeurope.org/data>.

9. Migration and Development Brief, Migration and Remittances: Recent Developments and Outlook Special Topic: Global Compact on Migration, April 2017. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://pubdocs.worldbank.org/en/992371492706371662/MigrationandDevelopmentBrief27.pdf>.

Nagornyak I. M., PhD student, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine, Kyiv), nagornyakivan@gmail.com

Labor migration from the Eastern Partnership Countries to the European Union

The article analyse the tendencies in labor migration of the Eastern Partnership countries citizens into the EU after introducing for them the visa-free regime to the Schengen area. Author also study the types of employment of the EaP workers in the EU countries and the influence of labor migration on the demographic and economic conditions of the Eastern Partnership countries.

Keywords: migration, labor migration, Eastern Partnership, EU, visa-free regime.

* * *

УДК 327

Шевченко Ю. М.,
здобувач, Національний педагогічний
університет ім. М. П. Драгоманова (Україна, Київ),
shvchenko.yulia@meta.ua

АНАЛІЗ СТРАТЕГІЧНОГО ОГЛЯДУ ОБОРОНИ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ФРАНЦІЇ 2017 У КОНТЕКСТІ НОВИХ ВИКЛИКІВ І ЗАГРОЗ

Метою даної статті є аналіз Стратегічного огляду оборони та національної безпеки Франції 2017 року у контексті нових викликів і загроз. Під час написання статті були використані наступні методи: аналіз, синтез, порівняння. Основні одержані висновки полягають в наступному: положення Стратегічного огляду підтверджують, що Франція за президентства Е. Макрона ставить перед собою подвійні амбіційні цілі: зберегти свою стратегічну автономію, долаючи загрози сьогодення за допомогою сучасної і модернізованої армії, і допомогти побудувати більш сильну Європу з огляду на зростання спільних для європейських країн викликів. При цьому очевидним є те, що Франція має намір діяти на упередження, чітко окреслюючи свої інтереси в Європі та світі.

Ключові слова: Франція, стратегія, національна безпека, загрози, виклики.

На сьогоднішній день Франція є одним із провідних гравців ЄС, окрім того новообраний президент Французької Республіки Еммануель Макрон має політичні амбіції забезпечити своїй державі позиції, що дозволять Франції і надалі залишатися важливим і впливовим гравцем на міжнародній арені. Однак, швидка зміна міжнародного контексту, погіршення безпекової ситуації на європейських кордонах, посилення терористичної загрози з боку джихадистів, а також нагальна потреба в підготовці нової військової програми, яка б забезпечила створення ефективнішої французької армії, зумовили необхідність того, що вже у червні 2017 року французький президент з метою швидкого й ефективного реформування оборонного і безпекового сектору вповноважив міністра оборони Франції Флоранс Парлі і спеціальну комісію на чолі з Арно Данжаном підготувати Стратегічний огляд оборони та національної безпеки Франції (*Revue strategique*